

LAJOS MÁTÉ

A Független Horvát Állam területét garantáló nemzetközi szerződések a történetírás és a korabeli sajtó tükrében

Jelen tanulmány elsősorban a II. világháború során fennálló Független Horvát Állam (Nezavisna Držva Hrvatska; NDH) kikiáltását követő nemzetközi szerződésekre koncentrál. Az NDH kikiáltásának előzményein és a határait garantáló nemzetközi szerződéseken keresztül az Usztasa Mozgalom függő helyzetét és az állam függetlenségének megítélését vizsgálja, szembeállítva azt az usztasa sajtóban és Ante Pavelić közvetlenül a II. világháború után írt visszaemlékezéseiben foglaltakkal, melyek Horvátország teljes önállóságáról írtak.

Az 1929. január 6-i királydiktatúra bevezetése után a Horvát Jogpárt elnöke, Ante Pavelić elhagyta a Szerb–Horvát–Szlovén Királyság területét, és az emigrációban elkezdte szervezni a délszláv állammal szemben álló elemeket. 1930-ban Olaszországban a horvát emigráció több tagjával megalapította az Usztasa Horvát Forradalmi Szervezetet, melynek célja a nagyhorvát állam függetlenségének kivívása volt fegyveres harccal. A közel 500 fős emigráns szervezet¹ diverzáns és terrorakciókat hajtott végre az időközben átkeresztelt Jugoszláv Királyság ellen. A merényletekkel egy horvát nemzeti felkelést akartak kiprovokálni, melynek a végső célja a Bosznia-Hercegovinával és Dalmáciával kiegészült Horvátország függetlenségének kikiáltása volt. Az Usztasát több, Jugoszláviát gyengíteni vagy felbomlasztani kívánó állam is támogatta, így például Olaszország és Magyarország, ezen kívül számos európai országban, ill. az amerikai kontinens északi és déli részén is tevékenykedtek a szervezet tagjai és szimpatizánsai.

1934. október 9-én az usztasák a Belső-macedóniai Forradalmi Szervezettel (Vnatrešna Makedonska Revolucionerna Organizacija; VMRO) közösen merényletet követtek el Marseille-ben a Franciaországba érkező Sándor jugoszláv király ellen, amibe az uralkodó a helyszínen belehalt. A jugoszláv államfő meggyilkolása nem váltotta be a hozzá fűzött reményeket, mivel a délszláv államban nem tört ki felkelés, és az ország nem hullott darabjaira. Az Olaszországban tartózkodó Pavelićet a merénylet után Torinóban börtönbe zárták, az usztasákat pedig a Lipari-szigetekre szállították. Az olasz támogatás így csökkent, Mussolini azonban nem adta ki az

¹ Matković, Hrvoje: Povijest Nezavisne Države Hrvatske. Zagreb, Naklada Pavičić, 1994, 29.

usztasa vezért és követőit remélve, hogy a későbbiekben még fel tudja őket használni Jugoszlávia ellen.

Az usztasák ezek után a nagypolitikától, főleg az olasz politikától függtek. 1936 áprilisában, míg folyt az abesszíniai háború, és a Népszövetség gazdasági szankciói még éltek Olaszország ellen, Pavelić szabadon távozhatott a börtönből.² 1937. március 25-én Olaszország és Jugoszlávia megkötötte a belgrádi egyezményt, mely a két állam közötti politikai és kereskedelmi kapcsolatokat rendezte. A szerződésben Olaszország ígéretet tett továbbá az usztasák mozgáskörének szűkítésére, támogatásuk befejezésére, ill. a jugoszláv fél engedélyezte a merényletben nem kompromittálódott tagok hazatérését, mellyel az olaszországi emigráció fele, kb. 250 fő élt is.³ Pavelićet őrizetbe vették Sienában, a Lipari-szigeteken maradt usztasákat pedig Dél-Olaszországba és más szigetekre szállították.⁴

Sándor király halálát követően II. Péter kiskorúsága miatt ideiglenesen Pál régensherceg töltötte be az államfői teendőket egy háromfős régenstanács élén. Pál a belpolitikában változásra törekedett, melynek részét képezte a horvátokkal való ki-egyezés is. A régensherceg az egyre erősödő német és olasz külpolitikai agresszió miatt 1939 elején Dragiša Cvetkovićot bízta meg a kormány vezetésével, aki meg-egyeezett a Vlatko Maček vezette Horvát Parasztpárttal (Hrvatska seljačka stranka; HSS), és 1939. augusztus 26-án megegyezést írtak alá, ami többek között az autonóm Horvát Bánság felállítását és a HSS kormányba való bevitelét jelentette, ahol Maček miniszterelnök-helyettesként tevékenykedett.⁵

A nyugati fronton elért győzelmek után Hitler 1941-ben a Szovjetunió lerohanása mellett döntött, amihez szüksége volt a Balkán-félsziget biztosítására egy esetleges angol partraszállás elkerülése végett. A németek az időközben (1940. október 28-án) kitört olasz–görög háború mihamarabbi lezárására törekedtek, amihez szükségük volt Jugoszlávia helyzetének tisztázására is, így a délszláv állam egyre fontosabb szereplőjévé vált a német diplomáciának. A nemzetiszocialista vezetés nem szándékozta a jugoszlávokat bevonni a háborúba, így először meg nem támadási szerződést ajánlott a Cvetković-kormánynak, majd pedig a háromhatalmi egyezményhez való csatlakozást.⁶ 1941. március 25-én a bécsi Belvedere palotában Dragiša Cvetković jugoszláv miniszterelnök és Aleksandar Cincar-Marković külügyminiszter aláírta az egyezményhez való csatlakozást. A tengely melletti egyre látványosabb elkötelezettség

² Pavelić, Ante: Doživljaji. Kako sam osnovao Nezavisnu Državu Hrvatsku. Zagreb, Despot infinitus, 2015, 67.

³ Matković, i. m. 38.

⁴ Pavelić, i. m. 86.

⁵ Sokcsevits Dénes: Horvátország a 7. századtól napjainkig. Budapest, Mundus Novus Könyvek, 2011, 510.

⁶ Matković, i. m. 43.

miatt március 26-áról 27-ére virradó éjjel az angolbarát tisztek köre Dušan Simović vezetésével puccsot hajtottak végre, melynek során megdöntötték a kormányt, II. Pétert nagykorúsították, és a lemondott Pál helyére állították. Bár a Simović tábornok által vezetett kormány nem mondta vissza a háromhatalmi egyezményhez való csatlakozást, Hitler mégis Jugoszlávia lerohanása és szétvérese mellett döntött.

A délszláv állam területeinek felosztásáról szóló tervezések során felmerült az önálló horvát állam felállításának ötlete is. A létrehozandó Horvátországban azonban a németek és az olaszok más-más politikai szereplőket láttak volna szívesen az állam élén, így míg a Harmadik Birodalom a horvát lakosság körében legnagyobb támogatottsággal rendelkező Horvát Parasztpártot környékezte meg, addig Mussolini és köre az usztasákat favorizálta.

A sikeres puccs után Simović felkérte Mačeket, hogy miniszterelnök-helyetesként vállaljon szerepet az új kormányban, amit a HSS elnöke csak az 1939-es megállapodás garantálásával fogadott el. Időközben a zágrábi német konzul, Alfred Feundt is kapcsolatba lépett Mačekkel, ill. Walter Malletke és Edmund Veessenmayer is Zágrábba utazott, hogy meggyőzzék a horvát állam vezetéséről.⁷ Maček inkább a kormánytagságot választotta, nem kívánt a németek bábjaként kormányozni, és április 3-án Belgrádba utazott. A német megbízottak ezek után a Zágrábban tartózkodó usztasa körökkel vették fel a kapcsolatot, akikben kevésbé bíztak, ráadásul Pavelićet Róma emberének tartották.

A puccs után a fasiszta olasz vezetés a talonban tartott Pavelićet vette elő, aki 12 éves olaszországi tartózkodása során először találkozott személyesen Mussolinivel. Az 1941. március 29-ei római találkozón olasz részről Mussolini mellett Filippo Anfuso olasz külügyi államtitkár vett részt. Pavelić a háború után írt visszaemlékezéseiben csupán a háború gyors befejezéséről és Jugoszlávia széteséséről szóló tárgyalást említette meg, továbbá azt, hogy az usztasák készen álltak a horvát állam függetlenségének kikiáltására.⁸ Matković a tárgyalásoknál Anfuso visszaemlékezéseit idézi, amiben szerepel az olasz igény Dalmácia anektálására, amiért cserébe Mussolini az usztasák hatalomra kerülését ajánlotta fel. Pavelić elfogadta ezt, sőt a lojalitásáról biztosította tárgyalópartnereit.⁹ A megbeszélés után az Olaszországban tartózkodó, kb. 250 fős usztasa csoportot a toszkánai Pistoia-ba szállították, ahol egyenruhát és fegyvert kaptak.¹⁰ Időközben Pavelić Firenzében tartózkodott, ahonnan április 5-étől kezdve

⁷ Matković, i. m. 47.

⁸ Pavelić, i. m. 106–107.

⁹ Matković, i. m. 45.

¹⁰ Matković, i. m. 45.

minden nap 22 óra után horvát nyelvű beszédet tartott *Radio Velebit* című adásában, melyben a Jugoszlávia elleni felkelésre szólította fel a horvátokat.¹¹

Április 6-án megindult Németország és szövetségeseinek támadása Jugoszlávia ellen. A német csapatok április 10-én érték el Zágrábot, ugyanezen a napon Slavko Kvaternik, a Jugoszláviában szervezkedő usztasák egyik vezére, Pavelić nevében kikiáltotta a Független Horvát Államot. Matković kifejti, hogy mivel az emigráció és a hazai usztasák között elég gyér csatornán keresztül áramlott az információ, továbbá Horvátország függetlenségének kikiáltása a németek és a zágrábi usztasa körök konspirációja nyomán jött létre, így ez az akció Pavelić tudta nélkül zajlott le, aki csak április 10-én este szerzett tudomást a történekről egy bécsi rádió adásából.¹² Április 11-én Pavelić Rómába utazott, ahol Anfusoval, ill. a horvátországi német beavatkozás miatt nyugtalankodó Mussolinivel is tárgyalt. Pavelić visszaemlékezéseiben csupán Mussolini gratulációját említi meg,¹³ ezen kívül azonban szóba került a dalmát tengerpart Olaszországhoz csatolása is.¹⁴

Pavelić és kísérete még aznap este elindult Rómából, és április 13-án lépte át Sušaknál az olasz–jugoszláv határt,¹⁵ a következő napon azonban Karlovacban kellett várakoznia, ahol több megbeszélést is folytatott. Slavko Kvaternik Zágrábból utazott Karlovacba, ahol – mint a háború utáni kihallgatásán tett vallomásából meg tudhatjuk – többek között arról is érdeklődött Pavelićnél, tett-e bármilyen ígéretet az olasz kormánynak, amely a horvát függetlenséget csorbítaná, amire Pavelić nemmel válaszolt.¹⁶ Pavelić utána Veessenmayerral tárgyalt, akit a Harmadik Birodalomhoz való feltétlen hűségéről biztosított. Időközben befutott Filippo Anfuso is, aki tartva a németek befolyásától az olaszokkal kötött szóbeli megállapodás betartásáról kívánt megbizonyosodni az usztasa vezérnél.

Pavelić csupán április 15-én érkezett meg Zágrábba. Visszaemlékezései szerint azért utazott lassan, mivel minden városban megállt kíséretével, s beszédeket tartott a tömegek előtt,¹⁷ azonban addig nem utazhatott Zágrábba, míg a németek el nem fogadták őt az állam vezetőjének.¹⁸

Az érkezését követő napon az usztasa kormány letette az esküt. A kormányban Pavelić a miniszterelnöki és a külügyminiszteri tisztséget töltötte be, ezen kívül

¹¹ Pavelić, i. m. 107.

¹² Matković, i. m. 50.

¹³ Pavelić, i. m. 107.

¹⁴ Matković, i. m. 50–51.

¹⁵ Pavelić, i. m. 108.

¹⁶ Matković, i. m. 52–53.

¹⁷ Pavelić, i. m. 108.

¹⁸ Matković, i. m. 55.

Poglavniknak, azaz az állam vezetőjének is kinevezték. Az új hatalom Horvátország jövőjét a németek és olaszok által létrehozott új Európa keretei között képzelte el, így a függetlenségének elismerését először ettől a két hatalomtól kérvényezte április 10-e után. Április 15-én megérkezett mind Hitlertől, mind Mussolinitól a horvát függetlenséget elismerő és politikai jókívánságaikat közlő távirat, amit a *Hrvatski narod* napilap még aznap leközölt.¹⁹ A Független Horvát Államot ezek után csupán a tengelyhatalmak szövetségesei vagy az általuk megszállt államok ismerték el.²⁰

Horvátország függetlenségének elismerése azonban nem eredményezte a határok kérdésének megoldását. Az első határokat rögzítő, államközi szerződést május 13-án Zágrábban írták alá a Harmadik Birodalom és az NDH képviselői. Szlovénia északi részének annektálásával Németország közvetlen szomszédja lett Horvátországnak. A két állam határa a megállapodás értelmében a szlovén határ mentén húzódott.²¹

Nehezebb kérdésnek bizonyult az olasz–horvát határ megállapítása, mivel Mussolini területi követelésekkel lépett fel Horvátországgal szemben, melyekről már az NDH kikiáltása előtt Pavelić is tudott. Bár Hitler már április 12-én jelezte, hogy Németország nem kíván a horvát politikába beleszólni, mivel az az olasz érdekszférához tartozik, ettől függetlenül egyes német körök megpróbálták az olasz követeléseket mérsékelni. Glaise von Horstenau zágrábi német megbízott jelentésében javasolta Hitlernek, hogy Horvátországot támogassák Dalmácia megszerzésében, Olaszország pedig csak a Kotori-öblöt annektálhassa.²²

Az olasz–horvát tárgyalások megindulása előtt Ciano és Ribbentrop április 24-én Bécsben találkozott, ahol az olasz külügyminiszter a teljes kelet-adriai partvidék Olaszországhoz való csatolását, ill. az Olasz Királyság és Horvátország perszonálunióját indítványozta. Ribbentrop kezdetben nem támogatta tárgyalópartnere elképzeléseit, ám Hitler közbeavatkozása nyomán, aki a horvát kérdés miatt nem kívánta megrontani a német–olasz viszonyt, elfogadta az olasz fél kívánságait.²³

Április 25-én Ljubljánában megkezdődtek a tárgyalások az olasz–horvát határról Ciano és Pavelić között. Az olasz külügyminiszter ekkor két javaslattal állt elő a horvát miniszterelnöknek. Az első javaslat alapján Olaszország megkapta volna a teljes kelet-adriai tengerpartot Rijekától Kotorig, ill. a szárazföldön Karlovactól

¹⁹ Prijateljske velevlasti Njemačka i Italija priznale Nezavisnu Državu Hrvatsku. *Hrvatski narod* (1941.04.15.), 62. sz. 1. o.

²⁰ 1941 áprilisában Magyarország, Bulgária, Szlovákia, májusban Románia, júniusban Spanyolország és Japán, júliusban Dánia, Finnország és a japánok bábállama, a Kínai Köztársaság, augusztusban a szintén japán bábállam Mandzsúria vette fel hivatalosan a diplomáciai kapcsolatot az NDH-val.

²¹ Matković, i. m. 64.

²² u. o. 62.

²³ u. o. 62.

Mostaron át Montenegró északnyugati határát kijelölő vonaltól délre eső területeket is. A másik javaslatban az olasz fél mérsékeltebb területi követelésekkel állt elő, ami csupán a történelmi Dalmácia területének annektálását tartalmazta, viszont szorosabb politikai kötelekeket irányzott elő Olaszország és Horvátország között. Pavelić ezeket az ajánlatokat nem fogadta el, és pár nap haladékot kért.²⁴

A tárgyalások tovább folytak a két fél között. Érdekes adalék, hogy Pavelić a tárgyalásokat és annak eredményeit nem említi meg visszaemlékezéseiben, csak egyetlen találkozóról írt, melyet 1941 májusában Monfalconében, a vasúti váróteremben bonyolított le Mussolinivel és Cianoval. A megbeszélésen a két ország közötti vámunióról nem tudtak megegyezni Pavelić emlékei szerint, mivel nem tudta volna megindokolni ezt a döntést az ország lakossága előtt, ill. beláthatatlan következményei lettek volna országa gazdaságára nézve. A tárgyalás végén Mussolini engedett a vámunió kérdésében.²⁵

A végleges szerződést megelőző egyeztetéseken az olasz félnek sikerült elérnie, hogy Horvátország királysággá váljon, és a koronát a Savoyai-ház egyik tagja kapja meg. Pavelić ezért május 15-én egy törvényerejű rendeletet adott ki Zvonimir király koronájáról, melynek értelmében a Független Horvát Állam szuverenitását ez a korona jelképezte.²⁶ A Rómába érkező horvát küldöttséget május 18-án fogadta III. Viktor Emánuel olasz király, melynek során Pavelić felajánlotta a horvát koronát a Savoyai-háznak, amit a király unokaöccse, Spoleto hercege kapott meg, aki II. Tomiszláv néven vált horvát királlyá.

Május 18-án írta alá az olasz és a horvát kormány a római szerződéseket, melyek többek között rendezték a határkérdést is. A szerződés három dokumentumot tartalmazott:

(1) Az első rész meghatározta a két állam adriai partszakaszon húzódó határait. Ennek értelmében az Olasz Királyság megkapta majdnem a teljes kelet-adriai partszakaszt a Tengermellék Velebit környéki részének, valamint az Omiš és Dubrovnik közötti szakasznak a kivételével. Split, Šibenik, Trogir és a nagyobb szigetek – Hvar és Brač kivételével – mind olasz uralom alá kerültek.²⁷

(2) A második dokumentum előírta, hogy Horvátország a tengeren és annak partszakaszán nem tarthatott fenn katonai létesítményeket, ill. haditengerészetet, csupán vámvizsgálatra és rendőri feladatokra alkalmas egységeket. Ezen felül Olaszország

²⁴ u. o. 63.

²⁵ Pavelić, i. m. 158.

²⁶ Kruna kralja Zvonimira predstavlja suverenitet Nezavisne Države Hrvatske. Hrvatski narod (1941.05.16.) 93. sz. 2. kiadás 1. o.

²⁷ Sokcevitš, i. m. 524.

engedélyt kapott a Rijeka és Kotor közötti tengeri szakaszon, a Kotori-öbölben, valamint a Rijeka–Ogulin–Split-vasútvonalon fegyveres erők állomásoztatására.²⁸

(3) A szerződés harmadik egysége többek között tartalmazta az olasz garanciát a horvát határookra, továbbá megtiltotta Horvátországnak bármi olyan nemzetközi egyezményhez való csatlakozását, mely ellentétes lenne ezzel a megállapodással.²⁹

Pavelić ugyanezen a napon a Vatikánban XII. Piusszal is tárgyalt. A tárgyalás után a horvát küldöttség katolikus tagjai is bebocsátást nyertek a pápához. Az NDH számára fontos lett volna a Szentszék elismerése, erre azonban a háború végéig sem került sor. Mivel azonban a Vatikán legátust küldött Horvátországba Giuseppe Ramiro Marcone személyében, így *de facto* elismerte a horvát állam létezését. A pápai állam ezen kívül továbbra is hivatalos diplomáciai kapcsolatot tartott fenn a Londonban székelő emigráns jugoszláv kormánnyal.³⁰

1941. június 7-én megszületett a megállapodás a horvát–szerb határról is, amit a berghofi Hitler–Pavelić találkozón írtak alá a felek. Az előzetes horvát remények ellenére a Szandzsák nem lett a Független Horvát Állam része. A határ a Száva és a Duna torkolatától a Száva mentén a Drina és a Száva torkolatáig húzódott, majd innentől az 1908-as bosnyák–szerb határ alapján határozták meg az államhatárokat.³¹

Olaszországgal 1941 szeptemberében újabb szerződést írt alá az usztasa kormány a határok kérdéséről. Ezúttal Horvátország és Szlovénia olaszok által annektált területei közötti határvonalat húzták meg.³²

A Független Horvát Állam fennállása során a legproblémásabb határszakaszt a magyar–horvát határ – azon belül is a Muraköz hovatartozása – jelentette. A kérdésről már 1933-ban tárgyalt Pavelić Eckhardt Tiborral Zürichben. Eckhardt a Magyar Revíziós Liga nevében folytatott megbeszélést az usztasa vezérrel a leendő Horvátországról. Megbeszélésük során egyetértettek abban, hogy amennyiben Horvátország független lesz, a két ország közötti határ a Duna és a Dráva mentén fog húzódni. A Muraköz birtoklásáról szóló kérdésben azonban nem sikerült dűlőre

²⁸ Ugovor o pitanjima vojničkog značaja u području Jadranskog Primorja. Hrvatski narod (1941.05.19.), 96. sz. 3. kiadás 2.

²⁹ Ugovor o garancijama i suradnji između Kraljevine Hrvatske i Kraljevine Italije. Hrvatski narod (1941.05.19.) 96. sz. 3. kiadás 2.

³⁰ Matković, i. m. 61.

³¹ Poglavnikov put u Njemačku. Zlatna jabuka Hrvatskoj. Nezavisna Država Hrvatska (1941.06.12.) 5. sz. 3–4. o.

³² Matković, i. m. 64.

jutniuk. Míg Eckhardt visszaemlékezései szerint megállapodtak, a jövőben népszavazás rendezi majd a terület hovatartozását,³³ Pavelić szerint csupán a magyar fél ragaszkodott a tisztán horvát lakosságú területen tartandó referendumhoz.³⁴

A Független Horvát Állam kikiáltása után a magyarok és a horvátok határokról szóló megbeszélései kezdetben pozitívan indultak. Bartók László zágrábi magyar konzul április 14-én a Karlovacban tartózkodó Pavelićnek még arról számolt be, hogy a magyar hadsereg jelenléte a Muraközben ideiglenes, Magyarország nem kívánja magához csatolni a területet. A konzul továbbá jelezte az usztasa vezérnek a tengeri kijáratra vonatkozó magyar igényt, melynek értelmében a Magyar Királyság Sušaknál szabad kikötőt kapott volna. Pavelić a kikötőről szóló tárgyalást az olasz–horvát határok megállapítása utánra halasztotta.³⁵ A római szerződés értelmében elcsatolt területek miatt az usztasa kormány szemében felértékelődött a Muraköz, amiről a magyar fél sem mondott le szívesen a Bánát hovatartozásának elhúzódása miatt.

Május 28-án a magyar delegáció megérkezett Zágrábba a határok megállapítása végett, ám a tárgyalások eredménytelenek maradtak a felek makacssága miatt.³⁶ Szeptember 10-én a csáktornyai magyar helyőrség kapitánya proklamációt adott ki a terület Magyarországhoz csatolásáról, ám hivatalosan 1941. december 16-án vált a Magyar Királyság részévé, amikor a parlament elfogadta a déli határokról szóló törvényt.³⁷ A magyar–horvát határról így nem született megállapodás, sőt az egyoldalú magyar lépésnek köszönhetően a két állam viszonya hűvössé vált a háború során. Az NDH 1945-ös összeomlásáig az usztasa kormány nem mondott le a terület Horvátországhoz csatolásáról. Ahogy Mladen Lorković külügyminiszter a horvát Száborban fogalmazott, a horvát határokat nyugaton, délen és keleten már rögzítették, csupán északon nem.³⁸

Az usztasa sajtó a németekkel és az olaszokkal kötött szerződéseket hatalmas eredményként értékelte. A májusi egyezményt az évszázados német–horvát barátság hozadékaként méltatta a *Hrvatski narod*.³⁹

Pavelićék római útját szintén hatalmas sikerként könyvelték el a *Hrvatski narod* és a *Nezavisna Država Hrvatska* publicistái, így a horvát korona felajánlását a horvát

³³ Kádár Lynn Katalin: Királygyilkosság Marseille-ben. Eckhardt Tibor visszaemlékezései. Budapest, L'Harmattan, 2009, 35.

³⁴ Pavelić, i. m. 16.

³⁵ A. Sajti Enikő: Délvidék, 1941–1944. A magyar kormányok délszláv politikája. Budapest, Kossuth Könyvkiadó, 1987, 86.

³⁶ u. o. 88.

³⁷ Matković 65.

³⁸ u. o. 66.

³⁹ Naša prva državna granica. Hrvatski narod (1941.05.14.) 91. sz. 2.

dinasztia megalapításaként magyarázták,⁴⁰ mely megerősítette az olasz–horvát szövetséget is.⁴¹ Érdekes adalék, hogy Pavelić a visszaemlékezéseiben egy külön fejezetet szánt a Karađorđević-ház uralkodásának törvénytelen mivoltára, mivel az uralkodót nem az egyetlen erre hivatott szerv, a Szábor választotta meg.⁴² A Szábort azonban csak 1942 elején, tehát jóval II. Tomiszláv király megválasztása után hívta össze az usztasa kormányzat.

Ugyan még az állam keleti határait nem garantálta semmilyen egyezmény a *Hrvatski narod* már a Bosznia-Hercegovinával kiegészült horvát államról cikkezett, melyben az NDH területét hasonlította össze 9 korábbi horvát történelmi térrésszel. Az összevetés a pavelići Horvátországot hivatott propagálni, mely a horvát történelem során a legnagyobb kiterjedését érte így el.⁴³ Bár a *Hrvatski narod* leköszölte a cikkeiben a római szerződések fegyveres erőkre vonatkozó passzusait,⁴⁴ a jelentős horvát lakosságú Dalmácia Olaszországhoz csatolását sem a napilap, sem Pavelić emlékiratai nem említették. A horvát küldöttség pápánál tett látogatását szintén az usztasa vezetés sikereként borítékolta, annak ellenére, hogy a Vatikán nem ismerte el hivatalosan a Független Horvát Államot.

Az usztasa propaganda a bábállami státusz, a német és olasz megszállás, valamint a megalázó római szerződések ellenére a horvát függetlenség visszaállítását és annak megvédését hangsúlyozta, melyet – állításuk szerint – a horvát lakosság egyedül az usztasáknak és legfőképpen Pavelićnek köszönhetett. Az Usztasa így a horvát nemzet egyedüli képviselőjeként szerepelt a sajtóban, mely mögé minden horvát egy emberként sorakozott fel. „*A horvát nemzet megszabadult az idegen járomtól, szabadsága és függetlensége valósággá vált. Szenvedéseit és áldozatait, ellenállását, harcát és a hő mártírok vérért siker koronázta. Teljesült a horvát nemzet leghőbb vágya: a szabad és független horvát állam!*”⁴⁵

A történetírók azonban kihangsúlyozzák azt a tényt, amit az usztasa propaganda próbált figyelmen kívül hagyni, hogy április 10-én Horvátország függetlenségének kikiáltásakor ugyan a horvátok többsége ünnepelte az elszakadást Jugoszláviától, az usztasa kormányzattal szemben azonban már ekkor gyanakvó volt a lakosság zöme.

⁴⁰ Kraljevina Hrvatska. *Hrvatski narod* (1941.05.19.) 96. sz. 1. kiadás, 2.

⁴¹ Učvršćuje se položaj Nezavisne Države Hrvatske u okviru Nove Europe. *Hrvatski narod* (1941.05.19.) 96. sz. 1. kiadás, 2.

⁴² Pavelić, i. m. 145.

⁴³ Država Hrvatska kroz stoljeća. *Hrvatski narod* (1941.05.19.) 96. sz., 4.

⁴⁴ Ugovor o pitanjima vojničkoga značnja u području Jadranskog Primorja. *Hrvatski narod* (1941.05.19.) 96. sz. 3. kiadás, 2.

⁴⁵ Pavelić, i. m. 109.

Vlatko Maček proklamációja ellenére, mely az új hatalomhoz való lojalitásra szólította fel a HSS híveit,⁴⁶ 1941 májusáig mindössze 100 ezren tették le országsszerte az usztasa esküt.⁴⁷ Ha összevetjük ezt a számot azzal, hogy a romániai Vasgárdának 1937-ben kb. 270 ezer tagja,⁴⁸ a magyarországi Nyilaskeresztes Pártnak 1939-ben pedig hozzávetőlegesen 300 ezer tagja volt,⁴⁹ ráadásul mindkét szélsőjobboldali szervezet ellenzékben működött, úgy kitűnik, az Usztasa Mozgalom csekély támogatottsággal rendelkezett a lakosság körében. A római szerződések tovább csökkentették az új kormány népszerűségét. Az usztasa állammal szembeni fegyveres ellenállás pedig eléggé korán megkezdődött.

Pavelić visszaemlékezései és a Független Horvát Állam propagandája a hangsúlyt a horvát függetlenség kidomborítására és a teljes horvát lakosság támogatására helyezték szándékosan elkendőzve a korabeli események fontos mozzanatait. A tanulmányhoz felhasznált szakirodalmak azonban egységesen rámutatnak arra a tényre, hogy az Usztasa Mozgalom már a harmincas években függő helyzetben működött, továbbá egyetértenek az NDH bábállami státuszával, ill. az usztasa kormányzat kollaboráns szerepével, mely a függetlenség kikiáltását követően alárendelte a horvát érdekeket a tengelyhatalmaknak a hatalom megszerzése és megtartása érdekében.

⁴⁶ Proglas dra Mačka. Hrvatski narod (1941.04.10.) 57. sz., 1.

⁴⁷ Sokcsevits, i. m. 519.

⁴⁸ Iordachi, Constantin: A Vasgárda: Karizma, politika és erőszak Romániában, 1927–1941. Budapest, L'Harmattan, 2017, 307.

⁴⁹ Lackó Miklós: Vázlat a szélsőjobboldali mozgalmak társadalmi hátteréről Magyarországon az 1930-as években. Történeti Szemle, 5. évf. (1962) 3–4. sz., 449–469: 461.